

روش‌های تأمین امنیت نظامی در جمهوری اسلامی ایران بر اساس رهنمودهای قرآنی

علی اکبر صیدی^۱

چکیده

در قرآن، شیوه‌های تأمین امنیت نظامی، به‌عنوان یک نیاز اساسی، بیان شده است. امروزه در جمهوری اسلامی ایران، اختلاف‌گفتمان‌ها در تأمین امنیت نظامی بین دو جریان سیاسی اصلاح‌طلب و اصولگرا، پیامدهای منفی و شکاف داخلی را دنبال دارد، جریان اصلاح‌طلب، بر تعامل با جهان، اصرار دارند. ولی جناح اصولگرا، به مقاومت، تکیه بر توانمندی داخلی و تقویت آن اعتقاد دارند. (مسئله) تحقیق حاضر به منظور استخراج نگاه و حیانی به مقوله تأمین امنیت، به روش توصیفی - تحلیلی و اسنادی انجام شده (روش) به این پرسش پاسخ دهد که: قرآن کریم، چه روش‌هایی را برای تأمین امنیت نظامی پیشنهاد می‌کند؟ (سوال) یافته‌های پژوهش حاکی است که قرآن کریم، ضمن پرداختن به برنامه‌های ضد امنیتی دشمن، راهکار مقابله با آن را نیز بیان کرده است. برخی نقشه‌های ضد امنیتی دشمن شامل جنگ‌افروزی، تحریک و تجهیز مخالفان، تهدید، جاسوسی، تلاش برای تضعیف روحیه لشگریان اسلام، بهانه‌تراشی برای فرار از جنگ و غیره. (یافته) راهکارهای مقابله با آن عبارت‌اند از تقویت توان داخلی، رزمایش نظامی، مقابله به‌مثل، حفاظت از سران و اسرار، فراهم ساختن تجهیزات ضد جاسوسی، اشراف اطلاعاتی و غیره. مقاله پیش رو، به تشریح موارد فوق پرداخته است. (نتیجه) کلیدواژه‌ها: قرآن، امنیت، ضد امنیت، نظامی.

۱. سطح دو حوزه علمیه، کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران.
seidi125@gmail.com <https://orcid.org/0000-0002-3438-4802>

۱. مقدمه

«امنیت» حالت فراغت نسبی از تهدید یا حمله یا آمادگی برای رویارویی با هر تهدید و حمله را گویند (آشوری، ۱۳۸۷ ص ۳۷). امنیت از نیازهای اساسی فرد و اجتماع است. این مقوله، ابعاد گوناگونی دارد (روانی، فردی، اجتماعی، اقتصادی، نظامی و غیره) که شیوه‌های تأمین هر یک، متفاوت است. اساسی‌ترین نوع امنیت، از نظر عقل و شرع «امنیت نظامی» است؛ زیرا انسان زمانی می‌تواند سایر ابعاد امنیت را تأمین کند که جان، مال و عرض او مصون از خطرات دشمن برون مرزی یا درون مرزی باشد. طبق فرمایش امام علی (ع) آسایش زندگی، در گرو آرامش و امنیت است (تمیمی آمدی: ج ۴ ص ۱۰۰).

خداوند متعال در آیات متعدد کلام‌الله مجید (فتح/۲۷؛ حجر/۸۲؛ یوسف/۹۹؛ سبأ/۱۸ و...) «امنیت» را مطرح فرموده در آیه ۲۷ سوره فتح، تأمین آن را توسط باری تعالی برای مسلمین مژده می‌دهد. پیامبر اکرم (ص) سلامتی و امنیت نظامی را دو نعمت پنهان و ناشناخته معرفی می‌نماید (ابن بابویه، ۱۳۶۲ ج ۱ ص ۳۵).

از نگاه قرآن کریم، یهود و مشرکین سرسخت‌ترین دشمن مسلمین هستند (مائده/۸۲).^۲ از سوی دیگر، مخالفان اسلام تا تسلط کامل (شکست مسلمین) بر دشمنی خود ادامه خواهند داد (بقره/۱۲۰).^۳ خداوند متعال دستور می‌دهند که قدرتمندان، با چنین دشمنانی بجنگید و فتنه را خاموش کنید (بقره/۱۹۳ و...).^۴ آیات متعدد قرآن (نساء/۹۰؛ فتح/۲۲ و...)،^۵ بیان می‌نمایند که مخالفان دین خدا، جز با قدرت نظامی مسلمین، مطیع نشده و دست از توطئه برنمی‌دارند. فقط

۱. رَفَاهِيَةِ الْعَيْشِ فِي الْأَمْنِ (تمیمی آمدی: ج ۴ ص ۱۰۰).

۲. لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الْيَهُودَ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا؛ همانا یهودیان و کسانی را که شرك ورزیده اند دشمن‌ترین مردم نسبت به مؤمنان خواهی یافت (مائده/۸۲).

۳. وَلَنْ تَرْضَىٰ عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ؛ هرگز یهود و نصاری از تو راضی نخواهند شد، (تا به طور کامل، تسلیم خواسته‌های آنها شوی و) از آیین (تحریف یافته) آنان، پیروی کنی. (بقره/۱۲۰).

۴. وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةً وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ؛ و با آنها پیکار کنید! تا فتنه (و بت پرستی و سلب آزادی از مردم)، باقی نماند و دین، مخصوص خدا گردد (بقره/۱۹۳).

۵. حَصْرَتْ صُدُورُهُمْ أَنْ يُقَاتِلُوكُمْ؛ دشمن از جنگ با شما ناتوان باشند (نساء/۹۰)* وَ لَوْ قَاتَلَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا الْأَذْبَارُ ثُمَّ لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا؛ و اگر کافران (در سرزمین حدیبیه) با شما پیکار می‌کردند بزودی فرار می‌کردند، سپس ولی و یاورى نمی‌یافتند (فتح/۲۲).

در صورت ناتوانی، درخواست صلح داده و تسلیم می‌شوند (نسا/۹۰ و...)^۱. پس برای مقابله با دشمن باید قوی باشیم تا امنیت جامعه تأمین گردد.

تاریخ عصر نبی مکرم اسلام (ص)، در مقابله با دشمنان، از جمله یهود، حاکی است که آنان، فقط، بعد از شکست خوردن از یاران نبی مکرم (ص)، تسلیم شدند. نمونه آن تسلیم یهودیان بنی قینقاع و... (بلاذری ۱۴۱۷ ق، ج ۱، ص: ۳۰۹) است.

آمریکا - به‌عنوان دشمنی سرسخت که از توانمندی نظامی بالایی هم برخوردار است - بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، همواره از تمام امکانات اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و نظامی خود در راستای تضعیف این انقلاب و ارزش‌های آن استفاده نموده به مقابله با آن پرداخت است. ولی در سایه اقتدار ایران، به اهدافش نرسیده است (سپهری، ۱۳۹۸ ص ۱۱۹).

از مصادیق مؤلفه‌های تهدید نظامی آمریکا می‌توان به افزایش تعداد و توان پایگاه‌های نظامی در منطقه، فروش سلاح و تجهیزات پیشرفته به کشورهای منطقه، گسترش و تقویت حضور اسرائیل در کشورهای منطقه و... اشاره نمود (سفلی شاهرودی و همکاران ۱۲۹، ۱۳۹۸).

پس نظر به اینکه نظام جمهوری اسلامی ایران، بر اساس موازین قرآنی شکل گرفته، تجربه‌های این ۴۲ سال از عمر انقلاب، در مواجهه با دشمنان، از جمله آمریکا و صهیونیسم جهانی، حاکی است که باید در تأمین امنیت نظامی قوی باشیم. به‌عنوان نمونه، بعد از دستیابی ایران به موشک‌های بالستیک، آمریکا، دیگر، روی «گزینه نظامی علیه ایران» مانور نمی‌دهد.

از سوی دیگر، اتخاذ رویکرد متضاد، در سیاست خارجی، بین جناح اصول‌گرا - که معتقدند به مقابله به مثل با طرف مقابل، مبارزه مستمر با مستکبرین، نفی سلطه اجانب و غیره - و جناح اصلاح‌طلب - که مجری خط و مشی‌ها و انتظارات کشورهای اروپایی و آمریکا و سازمان‌های بین‌المللی هستند - برای جمهوری اسلامی ایران، آسیب‌زا بوده، بی‌ثباتی در روابط بین‌الملل (باقری دولت‌آبادی، ۱۳۹۹: ۶۷) و شکاف‌های داخلی و... را به ارمغان آورده است! به تبع آن، خسارت‌های قابل توجه اقتصادی و غیراقتصادی، برای ایران اسلامی، به دنبال داشته است. همین‌طور، عدم پذیرش دشمن دائمی و سرسخت مانند آمریکا و هم‌دستانش، از سوی اصلاح‌طلبان، باعث غفلت از دشمن شده و برای جمهوری ایران، آسیب و تهدید جدی بشمار

۱. وَ أَلْفُوا إِلَيْكُمْ السَّلَامَ و دشمن - از سر ضعف - درخواست صلح بدهد (نسا/۹۰).

می‌رود. چراکه آنان، ضمن، انکار دشمن خارجی، جریان انقلابی را به «توهم توطئه» متهم می‌کنند که این امر توسط اندیشمندان انقلابی (برزگر، ۱۳۹۳) نقد علمی شده است.

لذا با عنایت به موارد فوق، تأمین امنیت نظامی با روش‌های متقن، برای نظام جمهوری اسلامی بسیار ضرورت دارد.

درباره مسائل کلی امنیت از منظر آموزه‌های اسلامی، اندیشمندان و محققین، دست‌به‌قلم شده‌اند: کرمی (۱۳۹۸) در مقاله‌اش با عنوان «جلوه‌هایی از پدافند غیرعامل در راهبردهای دفاعی قرآن مجید و سیره نبوی» به تبیین مهم‌ترین ابعاد و روش‌های دفاع غیرعامل در آموزه‌های قرآن کریم و سیره پیامبر (ص) پرداخته است.

سپهری و همکاران (۱۳۹۸) که به «پیامدهای تقابل ایران و آمریکا»، پرداخته نتیجه می‌گیرند که به دلیل اقتدار ایران، ایالت متحده تاکنون به اهدافش نرسیده است.

سفلی شاهرودی و همکاران (۱۳۹۸) که به «تعیین سناریوهای تهدید آمریکا علیه جمهوری اسلامی ایران» پرداخته با ذکر مصادیق، آمریکا را همچنان به عنوان تهدیدی جدی علیه جمهوری اسلامی ایران معرفی می‌کند.

ابراهیم کوچک، (۱۳۹۶) طی مقاله‌ای کوتاه تحت عنوان «امنیت در قرآن کریم» ضمن اشاره به جایگاه، هدف امنیت در قرآن، برخی شیوه‌های تأمین امنیت را شمارش می‌کند.

اسلامی (۱۳۸۵) طی مقاله‌ای با عنوان «امنیت در قرآن» به موضوع امنیت در قرآن و ابعاد آن شامل عوامل ایجاد امنیت، تهدیدات امنیت و تعریف امنیت پرداخته‌اند.

خسروی، (۱۳۸۹) در مقاله‌ای زیر عنوان «طرح کلی نظریه‌ی امنیت در قرآن» با اشاره‌ای کلی و اجمالی به مبانی نظری امنیت، شاخص‌های ادراک امنیت، اصول و مؤلفه‌های امنیت ملی، طرح کلی اندیشه اسلام پیرامون امنیت پرداخته است.

بنا براین، محقق، به اثری دست نیافت که به صورت تخصصی، برنامه‌های ضد امنیتی دشمن و روش‌های تأمین امنیت نظامی در جمهوری اسلامی ایران، بر اساس رهنمودهای قرآنی را بررسی کرده باشد، لذا ضرورت داشت تا این تحقیق انجام گیرد.

پژوهشگر، در این تحقیق - که به روش توصیفی - تحلیلی و اسنادی انجام شده - دنبال یافتن پاسخ این پرسش است که قرآن کریم، چه روش‌هایی را برای تأمین امنیت نظامی پیشنهاد نموده است؟ مرور آیات قرآن کریم، نشان می‌دهد که خداوند متعال، ضمن تشریح نقشه‌های ضد

امنیتی دشمن، شیوه‌های ارزشمندی برای ایمن‌سازی جوامع اسلامی و خنثی نمودن ترفندهای معاندان معرفی می‌کند.

این مقاله در دو بخش تدوین شده است: در بخش اول، برخی نقشه‌های ضد امنیتی دشمن از منظر قرآن تشریح می‌شود بخش دوم مقاله، به شیوه‌های تأمین امنیت نظامی مبتنی بر آیات قرآن می‌پردازد.

۲-۱. تشریح برخی نقشه‌های ضد امنیتی دشمن از منظر قرآن کریم

برخی برنامه‌های ضد امنیتی دشمن عبارتند از:

۲-۱-۱. جنگ افروزی

دشمنان از جمله یهودیان، همیشه آغازگر جنگ علیه مسلمین بوده‌اند. چند نمونه از جنگ‌های صدر اسلام که آنان آتش جنگ را شعله‌ور کردند؛ عبارت‌اند از نبرد یهودیان بنی قینقاع، بنی نضیر، بنی قریظه و خیبر. این همه جنگ‌هایی که در اسلام واقع شد؛ همه‌اش تحمیل به اسلام بود (طباطبایی، ۱۳۷۴، ج ۴ ص ۲۶۱).

در عصر کنونی، ۹۳ درصد از این عمر ایالات متحده آمریکا، در جنگ و تجاوز به کشورهای مختلف در سرتاسر جهان سپری شده است.

ایالات متحده همواره می‌کوشد تا ضمن دامن زدن به اختلافات منطقه‌ای بین ایران و کشورهای عربی حوزه خلیج فارس، آتش جنگ را نیز شعله‌ور نماید (شریعتی نیا، ۱۳۸۹ ص ۱۵).

۲-۱-۲. طرح ترور پیامبر اسلام (ص)

یهودیان و کفار، بارها، ترور پیامبر اسلام (ص) را در سر داشتند، که به چند مورد اشاره می‌شود: یکی از معروف‌ترین آن جریان «لیلہ المبیت» است که طبق آیه ۳۰ سوره انفال^۱، جبرئیل بر

۱. وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ؛ (به خاطر بیاور) هنگامی را که کافران نقشه می‌کشیدند که تو را به زندان بیفکنند، یا به قتل برسانند و یا (از مکه) خارج سازند آنها چاره می‌اندیشیدند (و نقشه می‌کشیدند) و خداوند هم تدبیر می‌کرد و خدا بهترین چاره جویان و تدبیرکنندگان است! (انفال/۳۰).

پیامبر (ص) نازل شده ایشان را از نقشه مشرکان آگاه ساخت. دیگری «توطئه بنی نضیر برای ترور حضرت» است (واقعی ۱۴۰۹، ج ۱، ص ۳۶۴؛ مکارم شیرازی، ۱۳۸۲ ج ۵ ص ۱۳۴). از دیگر نقشه‌های دشمن، طرح ترور حضرت محمد (ص) توسط منافقان در راه بازگشت از غزوه تبوک است (طباطبایی، ۱۳۷۴ ج ۹، ص: ۴۳۹؛ ابن کثیر، بیتا، ج ۵، ص ۱۹)، آیتی از سوره مبارکه توبه (۶۴-۶۶)^۱ به این موضوع نیز اشاره دارد. طراحی ترور (قصص/۲۰)^۲ و عملی نمودن ترور پیامبران الهی، از برنامه‌های دشمن است (نساء/۱۵۵؛ آل عمران/۱۸۱ و ۱۱۲ و ۲۱؛ بقره/۶۱ و ۸۷؛ مائده/۷۰)^۳

یکی از شیوه‌های استکبار در مقابله با گسترش تفکر اسلام ناب و اصیل، حذف فیزیکی یعنی ترور شخصیت‌های مؤثر در جهان اسلام است (شیدائیان، ۱۳۸۶ ص ۷۷). ترور شخصیت‌های اسلامی، مخصوصاً در جمهوری اسلامی ایران با شیوه‌های گوناگون (نظامی، بیولوژیک و ...)، جزو برنامه‌های آمریکا و یهود است. به‌عنوان نمونه: به شهادت رساندن شخصیت‌های تراز اول انقلاب اسلامی ایران، ترور دانشمندان هسته‌ای ایران، ترور (به شهادت رساندن) سردار قاسم سلیمانی، فرمانده سپاه قدس، ، نمونه بارز این ترفند شیطنی در دهه‌های اخیر به شمار می‌رود.

۱. یَحَدِّرُ الْمُتَأَفِّفُونَ أَنْ تَنْزَلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُمْ بِمَا فِي قُلُوبِهِمْ قُلْ اسْتَهِزُّوا إِنَّا لِلَّهِ مُخْرَجٌ مَّا تَحَدَّرُونَ؛ منافقان از آن بیم دارند که سوره‌ای بر ضد آنان نازل گردد و به آنها از اسرار درون قلبشان خبر دهد. بگو: «استهزا کنید! خداوند، آنچه را از آن بیم دارید، آشکار می‌سازد!» (توبه/۶۴).
۲. وَ جَاءَ رَجُلٌ مِّنْ أَقْصَا الْمَدِينَةِ يَسْعَى قَالَ يَا مُوسَى إِنَّ الْمَلَأَ يَأْتَمِرُونَ بِكَ لِيَقْتُلُوكَ فَاخْرُجْ إِنِّي لَكَ مِنَ النَّاصِحِينَ؛ (در این هنگام) مردی با سرعت از دورترین نقطه شهر [مرکز فرعونیان] آمد و گفت: «ای موسی! این جمعیت برای کشتن تو به مشورت نشستند فوراً از شهر خارج شو، که من از خیرخواهان توام» (قصص/۲۰).
۳. وَقَتْلِهِمُ الْأَنْبِيَاءَ بَغْيٍ حَقٍّ؛ بناحق کشتن آنان، پیامبران را (نساء/۱۵۵)* وَقَتْلِهِمُ الْأَنْبِيَاءَ بَغْيٍ حَقٍّ؛ بناحق کشتن آنان پیامبران را (آل عمران/۱۸۱). وَيَقْتُلُونَ النَّبِيَّ بَغْيٍ حَقٍّ؛ و پیامبران را بناحق می‌کشتند (بقره/۶۱)* أَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَى أَنْفُسُكُمْ اسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِّقُوا بَيْنَهُمْ وَفَرِّقُوا بَيْنَهُمْ؛ پس چرا هر گاه پیامبری چیزی را که خوشایند شما نبود برایتان آورد، کبر ورزیدید؟ گروهی را دروغگو خواندید و گروهی را کشتید (بقره/۸۷)* إِنَّ الدِّينَ يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيَّ بَغْيٍ حَقٍّ وَيَقْتُلُونَ الَّذِينَ يَأْمُرُونَ بِالْقِسْطِ مِنَ النَّاسِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ؛ کسانی که به آیات خدا کفر می‌ورزند و پیامبران را بناحق می‌کشدند و دادگستران را به قتل می‌رسانند، آنان را از عذاب‌های دردناک خبر ده. (آل عمران/۲۱)* وَيَقْتُلُونَ الْأَنْبِيَاءَ بَغْيٍ حَقٍّ؛ و پیامبران را بناحق می‌کشتند (آل عمران/۱۱۲)* فَرِيقًا كَذَّبُوا وَفَرِيقًا يَقْتُلُونَ؛ گروهی را تکذیب می‌کردند و گروهی را می‌کشتند (مائده/۷۰).

۲-۱-۳- تحریک و تجهیز مخالفان اسلام

سران یهود با قبایل دیگر و بت پرستان، احزابی را تشکیل دادند و در مقابل مسلمانان قرار گرفتند و مخالفان را از نظر نظامی و اقتصادی یاری کردند. سران یهود مردم عادی یهودی را با حيله تحریک به مخالفت و کارشکنی کردند جنگ احزاب، نمونه بارز این مدعا است که همه دشمنان اسلام، به منظور یک سره کردن کار نبی مکرم و مسلمین، این جنگ را ترتیب دادند. دشمنان از نظر نیرو و تجهیزات ظاهری به اندازه ای زیاد بودند که طبق آیه ۱۰ سوره احزاب^۱، مسلمانان، از شدت ترس چشمانشان خیره و جان‌هایشان به لب رسیده بود. ولی طبق آیه ۹ سوره احزاب^۲، نصرت الهی و امداد غیبی شامل حال مسلمین شد و دشمنان شکست خوردند (مکارم شیرازی، ۱۳۷۴، ج ۱۷ ص ۲۱۶).

امروزه به عیان مشاهده می‌شود که استکبار جهانی، مخالفان را علیه مسلمانان، مخصوصاً ایران، تحریک و تجهیز می‌کند (باباجانی پور، ۱۳۹۲، ص ۱۱۵)، داعش، القاعده و حمایت از وهابیان عربستان و... نمونه‌های آن است.

۲-۱-۴- تهدید امنیت (ایجاد ناامنی و تهدید نظامی)

از جمله کارهای یهود، تهدید و ایجاد ناامنی بود. بنی قینقاع، قدرت نظامی خود را به رخ پیامبر (ص) می‌کشیدند و او را تشویق به جنگ کردند. آیات ۱۲ و ۱۳ سوره آل عمران^۳ نازل شد و شکست زود هنگام دشمنان را خبر داد (مکارم شیرازی، ۱۳۸۲، ج ۱ ص ۲۹۵).

۱. إِذْ جَاؤُكُمْ مِنْ فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَإِذْ زَاغَتِ الْأَبْصَارُ وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونًا؛ (به خاطر بیایورید) زمانی را که آنها از طرف بالا و پایین (شهر) بر شما وارد شدند (و مدینه را محاصره کردند) و زمانی را که چشمها از شدت وحشت خیره شده و جانها به لب رسیده بود و گمانهای گوناگون بدی به خدا می‌بردید. (احزاب/۱۰)

۲. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید! نعمت خدا را بر خود به یاد آورید در آن هنگام که لشکرهایی (عظیم) به سراغ شما آمدند ولی ما باد و طوفان سختی بر آنان فرستادیم و لشکریانی که آنها را نمی‌دیدید (و به این وسیله آنها را در هم شکستیم) و خداوند همیشه به آنچه انجام می‌دهید بینا بوده است (احزاب/۹).

۳. قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا سَتْغَلِبُونَ وَتُحْشَرُونَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمِهَادُ؛ به آنها که کافر شدند بگو: (از پیروزی موقت خود در جنگ اُحد، شاد نباشید!) بزودی مغلوب خواهید شد (و سپس در رستاخیز) به سوی جهنم، محشور خواهید شد؛ و چه بد جایگاهی است! (آل عمران/۱۲)

در عصر کنونی، آمریکا که در ظاهر به توان نظامی و قدرت سیاسی جهانی خود می‌بالد، ایران اسلامی را به انواع گزینه‌های روی میز تهدید می‌کند (گروه مطالعات بسیج، ۱۳۸۸ ص ۱۲۴). از سوی دیگر با ایران هراسی، کشورهای اسلامی، از جمله بلاد عربی منطقه را علیه ایران تحریک و متحد می‌کند.

۲-۱-۵. جاسوسی علیه مسلمانان

جاسوسی در لغت به معنای آگاهی جستن از اخبار و اموری عمدتاً پنهان است (ابن اثیر جزری، ۱۳۶۷ ش، ج ۱، ص ۲۷۲). این امر توسط دو گروه انجام می‌شود، یکی مسلمین ضعیف‌الایمان و دیگری توسط دشمن.

نمونه‌ای از جاسوسی مسلمین ضعیف‌الایمان:

الف. جاسوسی و خیانت ابولبابه انصاری

قرآن کریم، در آیه ۲۷ سوره انفال^۱ مؤمنان را از خیانت به خدا، رسول و امانت‌های خود بازداشتته است. در آیه ۲۸ سوره انفال^۲، دارایی و فرزندان مسلمین زمینه امتحان آنان خوانده شده و بر پادشاه عظیم الهی کسانی که امانت‌های خدا و پیامبرش را پاس دارند تأکید می‌شود. از این آیه برمی‌آید که خیانت یادشده (جاسوسی ابولبابه) با انگیزه حفظ دارایی‌ها و فرزندان از گزند دشمنان صورت پذیرفته است (طباطبایی، ۱۳۷۴ ج ۹، ص: ۷۱؛ طبرسی، ۱۳۶۰، ج ۱۰، ص: ۱۹۸).

ب. جاسوسی حاطب بن ابی بلتعنه

قرآن کریم در آیات ۱-۳ سوره ممتحنه^۳، مؤمنان را از همگرایی و ابراز مودت و دوستی نسبت

۱. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید! به خدا و پیامبر خیانت نکنید! و (نیز) در امانات خود خیانت روا مدارید، در حالی که میدانید (این کار، گناه بزرگی است) (انفال/۲۷).

۲. وَاعْلَمُوا أَنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَأَنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ؛ و بدانید اموال و اولاد شما، وسیله آزمایش است و (برای کسانی که از عهده امتحان برآیند)، پادشاه عظیمی نزد خداست! (انفال/۲۸).

۳. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ وَإِيَّاكُمْ أَنْ تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ رَبِّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ حَرَجْتُمْ جِهَادًا فِي سَبِيلِي وَابْتِغَاءَ مَرْضَاتِي تُسِرُّونَ إِلَيْهِمْ

به دشمنان نهی کرده و آن را مایه گمراهی خوانده است. آیه ۱۱۹ آل عمران، تصریح می‌کند که «شما آن‌ها (کفار و مشرکین) را دوست می‌دارید اما آن‌ها شما را دوست ندارند». آیه دوم سوره ممتحنه تأکید می‌کند که «اگر آن‌ها بر شما مسلط شوند، دشمنانتان خواهند بود و دست و زبان خود را به بدی کردن نسبت به شما می‌گشایند و دوست دارند شما به کفر بازگردید». از آیه سوم سوره ممتحنه برمی‌آید که انگیزه این همگرایی و دوستی با دشمنان خدا، حفظ بستگان، فرزندان و دارایی‌ها از گزند آنان بوده است.

عموم مفسران آیه فوق را در شان حاطب بن ابی بلتعنه دانسته‌اند که اطلاعات محرمانه را به دشمن می‌داد (طبرسی، ۱۳۶۰، ج ۲۴، ص: ۳۵۸).

ج- جاسوسی از روی نیاز

گروهی از مسلمانان فقیر، در برابر دریافت مقداری از فرآورده‌های کشاورزی، اخبار و اطلاعات مربوط به مسلمانان را در اختیار یهودیان قرار می‌داده‌اند. آیه ۱۳ سوره ممتحنه ۲، مسلمین را از این کار منع می‌کند.

بِالْمُؤَدَّةِ وَ أَنَا أَعْلَمُ بِمَا أَخْفَيْتُمْ وَ مَا أَعْلَنْتُمْ وَ مَنْ يَفْعَلْهُ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید! دشمن من و دشمن خودتان را دوست نگیرید! شما نسبت به آنان اظهار محبت می‌کنید، در حالی که آنها به آنچه از حق برای شما آمده کافر شده‌اند و رسول الله و شما را به خاطر ایمان به خداوندی که پروردگار همه شماست از شهر و دیارتان بیرون می‌رانند اگر شما برای جهاد در راه من و جلب خشنودیم هجرت کرده‌اید (پیوند دوستی با آنان برقرار نسازید!) شما مخفیانه با آنها رابطه دوستی برقرار می‌کنید در حالی که من به آنچه پنهان یا آشکار می‌سازید از همه دانانم! و هر کس از شما چنین کاری کند، از راه راست گمراه شده است (ممتحنه/ ۱).

إِنْ يَتَفَقَّوْكُمْ يَكُونُوا لَكُمْ أَعْدَاءً وَيَسْطُورُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ وَأَلْسِنَتُهُمْ بِالسُّوءِ وَ وُدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ؛ اگر آنها بر شما مسلط شوند، دشمنانتان خواهند بود و دست و زبان خود را به بدی کردن نسبت به شما می‌گشایند و دوست دارند شما به کفر بازگردید! (ممتحنه/ ۲).

لَنْ تَنْفَعَكُمْ أَرْحَامُهُمْ وَ لَا أَوْلَادُكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَفْصِلُ بَيْنَكُمْ وَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ؛ هرگز بستگان و فرزندانان روز قیامت سودی به حالتان نخواهند داشت میان شما جدایی می‌افکنند و خداوند به آنچه انجام می‌دهید بیناست (ممتحنه/ ۳).

۱. ها أَنْتُمْ أَوْلَاءٌ تُحِبُّونَهُمْ وَ لَا يُحِبُّونَكُمْ؛ شما کسانی هستید که آنها را دوست می‌دارید اما آنها شما را دوست ندارند (آل عمران/ ۱۱۹).

۲. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ قَدْ يَسُؤُوا مِنَ الْآخِرَةِ كَمَا يَسُؤُا مِنَ الْكُفَّارِ مِنْ أَصْحَابِ الْقُبُورِ؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید! با قومی که خداوند آنان را مورد غضب قرار داده دوستی نکنید آنان از آخرت مأیوسند همان‌گونه که کفار مدفون در قبرها مأیوس می‌باشند (ممتحنه/ ۱۳).

د- جاسوسی منافقان

عده‌ای از یهودیان (منافقان) برای ضربه زدن به اسلام دست به عملیات جاسوسی زدند تا به اسرار مسلمانان پی ببرند (جدید بناب، ۱۳۸۵ ص ۴۶). گروهی از منافقان اخبار و اسرار مسلمین را در اختیار یهودیان قرار می‌دادند (طبرسی، ۱۳۷۲، ج ۹، ص: ۳۸۱).

قرآن کریم (مائده/۴۱) از این نقشه، پرده برمی‌دارد. خداوند متعال، در آیه ۱۴ سوره مجادله ۲، از روابط دوستانه منافقان با یهودیان خبر می‌دهد.

خداوند در آیه ۱۱۸ سوره آل عمران ۳، دستور می‌دهند که مسلمانان راز خود را بین بیگانگان افشا نکنند. خداوند در این آیه از باطن دشمنان خبر می‌دهد و یادآوری می‌کند که: «آن‌ها شایسته دوستی نیستند، ما آیات (وراه‌های پیشگیری از شرّ آن‌ها) را برای شما بیان کردیم اگر اندیشه کنید».

جاسوسی‌های گوناگون استکبار، در کشورهای اسلامی از جمله ایران، بر کسی پوشیده نیست. تسخیر سفارت آمریکا در ایران (لانه جاسوسی) پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران به همین خاطر، صورت گرفت. امروزه، یکی از شیوه‌های نوین جاسوسی دشمن، از طریق پهباد انجام می‌گیرد (ضیایی و محمدی، ۱۳۹۴ ص ۴۵).

۲-۱-۶. تلاش برای تضعیف روحیه لشگریان اسلام

دشمنان، از طریق نفوذی‌ها (منافقان) با انتشار اخبار و اطلاعات غلط، برای تضعیف

۱. وَ مِنَ الَّذِينَ هَادُوا سَمَاعُونَ لَلْكَذِبِ سَمَاعُونَ لِقَوْمِ آخِرِينَ لَمْ يَأْتُوا...؛ گروهی از یهودیان که خوب به سخنان تو گوش می‌دهند تا دستاویزی برای تکذیب تو بیابند آنها جاسوسان گروه دیگری هستند که خودشان نزد تو نیامده‌اند (مائده/۴۱).

۲. أَلَمْ تَرِ إِلَى الَّذِينَ تَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مَا هُمْ مِنْكُمْ وَلَا مِنْهُمْ وَيَحْلِفُونَ عَلَى الْكَذِبِ وَهُمْ يَعْلَمُونَ؛ آیا ندیدی کسانی را که طرح دوستی با گروهی که مورد غضب خدا بودند ریختند؟! آنها نه از شما هستند و نه از آنان (یهود) سوگند دروغ یاد می‌کنند - که از شما هستند - در حالی که خودشان می‌دانند - که دروغ می‌گویند - (مجادله/۱۴).

۳. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا بَطَانَةً مِّن دُونِكُمْ لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا وَدُؤًا مَا عْتَبْتُمْ قَدْ بَدَتِ الْبَغْضَاءُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ وَمَا تُخْفِي صُدُورُهُمْ أَكْبَرُ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ إِن كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید! محرم اسراری از غیر خود، انتخاب نکنید! آنها از هر گونه شرّ و فساد در باره شما، کوتاهی نمی‌کنند. آنها دوست دارند شما در رنج و زحمت باشید. (نشانه‌های) دشمنی از دهان (و کلام) شان آشکار شده و آنچه در دل‌هایشان پنهان می‌دارند، از آن مهمتر است. ما آیات (وراه‌های پیشگیری از شرّ آنها) را برای شما بیان کردیم اگر اندیشه کنید! (آل عمران/۱۱۸).

روحیه لشگریان اسلام تلاش می‌کردند، نظیر شایعه شهادت نبی مکرم اسلام در جنگ احد (آل عمران/۴۴۱)^۱، قوی جلوه نمودن دشمن و ترساندن از آن در غزوه حمراء الاسد و جنگ احزاب (آل عمران/۱۷۳؛ احزاب/۱۳)^۲، اظهارنظر و انتشار مطالب غیرتخصصی (نساء/۸۳)^۳، تخریب فرمانده کل قوا و متهم کردن ایشان به دروغ‌گویی (احزاب/۱۲)^۴ و غیره.

۲-۱-۷. تضعیف روحیه ایثارگران و خانواده شهدا

دشمنان، برای تضعیف روحیه ایثارگران و خانواده شهدا، خطاب به آنان می‌گفتند: «اگر به جنگ نمی‌رفتند؛ کشته (شهید) نمی‌شدند!»، قرآن کریم، طی آیات ۱۶۸ و ۱۵۶ سوره آل عمران^۵، ضمن اشاره به این قضیه، جواب دندان‌شکنی به آنان داده تصریح می‌نماید

۱. وَ مَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَصُرَ اللَّهُ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ؛ محمد (ص) فقط فرستاده خداست و پیش از او، فرستادگان دیگری نیز بودند آیا اگر او بمیرد و یا کشته شود، شما به عقب برمی‌گردید؟ (و اسلام را رها کرده به دوران جاهلیت و کفر بازگشت خواهید نمود؟) و هر کس به عقب باز گردد، هرگز به خدا ضرری نمی‌زند و خداوند بزودی شاکران (و استقامت‌کنندگان) را پاداش خواهد داد. (آل عمران، ۱۴۴).

۲. الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ؛ اینها کسانی بودند که (بعضی از) مردم، به آنان گفتند: مردم [لشکر دشمن] برای (حمله به) شما اجتماع کرده‌اند از آنها بترسید (آل عمران/۱۷۳)؛ وَ إِذْ قَالَتْ طَّائِفَةٌ مِّنْهُمْ يَا أَهْلَ يَثْرِبَ لَا مَقَامَ لَكُمْ فَارْجِعُوا؛ و (نیز) به خاطر آوردن زمانی را که گروهی از آنها گفتند: ای اهل یثرب (ای مردم مدینه)! اینجا جای توقف شما نیست (توان مقابله با دشمن ندارید) به خانه‌های خود بازگردید! (احزاب/۱۳).

۳. وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِّنَ الْأَمْنِ أَوْ الْخَوْفِ أَدَّعَوْا بِهٖ وَ لَو رُدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَىٰ أُولِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ؛ و هنگامی که خبری از پیروزی یا شکست به آنها برسد، (بدون تحقیق)، آن را شایع می‌سازند در حالی که اگر آن را به پیامبر و پیشوایان - که قدرت تشخیص کافی دارند - بازگردانند، از ریشه‌های مسائل آگاه خواهند شد (نساء/۸۳).

۴. وَ إِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَ رَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا؛ و (نیز) به خاطر آوردن زمانی را که منافقان و بیماردلان می‌گفتند: «خدا و پیامبرش جز وعده‌های دروغین به ما نداده‌اند!» (احزاب/۱۲).

۵. الَّذِينَ قَالُوا لَا خِوَانَهُمْ وَ قَعَدُوا لَوْ أَطَاعُونَا مَا قَتَلُوا قُلُوبًا فَادْرَأُوهُ عَن أَنْفُسِكُمُ الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ؛ (منافقان) آنها هستند که به برادران خود - در حالی که از حمایت آنها دست کشیده بودند - گفتند: «اگر آنها از ما پیروی می‌کردند، کشته نمی‌شدند!» بگو: «(مگر شما می‌توانید مرگ افراد را پیش‌بینی کنید؟! پس مرگ را از خودتان دور سازید اگر راست می‌گویید!» (آل عمران/۱۶۸). * يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ كَفَرُوا وَ قَالُوا لَا خِوَانَهُمْ إِذَا ضَرَبُوا فِي الْأَرْضِ أَوْ كَانُوا غَزَىٰ لَوْ كَانُوا عِنْدَنَا مَا مَاتُوا وَ مَا قَتَلُوا لِيَجْعَلَ اللَّهُ ذَٰلِكَ حَسْرَةً فِي قُلُوبِهِمْ وَ اللَّهُ يَحْيِي وَ يُمِيتُ وَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید! همانند کافران نباشید که چون برادرانشان به مسافرتی می‌روند، یا در جنگ شرکت می‌کنند (و از دنیا می‌روند و یا کشته می‌شوند)، می‌گویند: «اگر آنها نزد ما بودند، نمی‌مردند و کشته نمی‌شدند!» (شما از این گونه سخنان نگویید) تا خدا این حسرت را بر دل آنها [کافران] بگذارد.

که مرگ و زندگی در هر حال به دست خدا است و مسافرت (مهاجرت در راه خدا) و یا حضور در میدان جنگ نمی تواند مسیر قطعی آن را تغییر دهد (مکارم شیرازی، ۱۳۷۴ ج ۳، ص: ۱۳۹).

۲-۱-۸. بهانه جویی برای فرار از جنگ

دشمنان (منافقان) برای خالی کردن جبهه (میدان جنگ) از رفتن به نبرد شانه خالی کرده بهانه جویی می کردند. نمونه ای از بهانه های منافقان برای فرار از جنگ، عبارت اند از

۱. می ترسیم به گناه مبتلا شویم! (توبه/۴۹).
۲. خانه هایمان بدون حفاظ است! (احزاب/۱۳).
۴. توان مقابله با دشمن نیست (دشمن قوی است)! (احزاب/۱۳).
۵. هوا گرم است! (توبه/۸۱).

۲-۲. شیوه های ایمن سازی جوامع اسلامی و خنثی نمودن ترفندهای معاندان از دیدگاه کلام الله مجید.

استکبار درزمینه نظامی، به منظور شکست دادن اسلام، به ترفندهای گونا گونی دست زده است. قرآن کریم، ضمن، آگاه ساختن مؤمنین از این نقشه ها، راه های مقابله را نیز، بیان می کند از جمله

۲-۲-۱. تقویت توان دفاعی مسلمین (آمادگی نظامی)

آمادگی نظامی تدارک نیروها و امکانات لازم اعم از مادی و معنوی برای رویارویی با دشمنان موجود یا احتمالی است. آیات متعدد قرآن با ارائه کلیدواژگانی نظیر «اخذ حذر و اخذ اسلحه» (نساء/۱۰۲)^۱، «اعداد رباط» (انفال/۶۰) و نظایر آن، بر آمادگی نظامی مسلمین تأکید می نماید. به منظور مقابله با ترفندهای دشمن، قرآن کریم، تأکید می کند که توان دفاعی و اقتصادی

خداوند، زنده می کند و می میراند (و زندگی و مرگ، به دست اوست) و خدا به آنچه انجام می دهید، بیناست. (آل عمران/۱۵۶).

۱. وَ لِيَأْخُذُوا جُدْرَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ؛ آنها باید وسایل دفاعی و سلاحهایشان (را در حال نماز) با خود حمل کنند (نساء/۱۰۲).

خود را چنان تقویت کنید که دشمنان را به وحشت اندازید؛ (انفال/۶۰)^۱، این کتاب آسمانی، تقویت و ساخت ابزارهای جنگی (زره) را در زمان حضرت داوود(ع)، یادآور می‌شود که حاکی از ضرورت تقویت بنیان‌های نظامی علیه مستکبران است (انبیاء/۸۰)^۲.

حضرات معصومین(ع)، به این امر اهتمام داشتند. در ایام جنگ «حنین» به پیامبر(ص) خبر دادند که سلاح جدیدی در یمن اختراع شده است، حضرت، فوراً کسانی را به یمن فرستاد تا آن سلاح را برای ارتش اسلام تهیه کنند (مکارم شیرازی، ۱۳۷۴ ج ۷، ص: ۲۲۴)، حضرت علی(ع) طبق خطبه ۶۶ نهج البلاغه، روش‌های دفاع نظامی را به لشگریانش یاد می‌دهند.

۲-۲-۲. قدرت‌نمایی در برابر دشمن (رزمایش نظامی)

خداوند متعال در آیه ۱۲۳ سوره توبه^۳، دستور می‌دهد که قدرت و شوکت خود را به دشمن نشان دهید. طبق آیه ۳۱ سوره ص^۴، لشگریان الهی، از مقابل حضرت سلیمان(ع) رژه می‌رفتند و آمادگی خود برای جهاد را به پیامبر خدا، نشان می‌دادند. پیامبر اسلام(ص) به مانور و قدرت‌نمایی سپاه، اهتمام خاصی می‌ورزیدند. پس از صلح حدیبیه که مسلمانان فرصت یافتند کعبه را زیارت کنند، پیامبر(ص) به مسلمانانی که در اطراف کعبه طواف می‌کردند، فرمود: با سرعت و شدت گرداگرد کعبه بگردند تا بدین وسیله، آمادگی روحی و رزمی خود را به کافران نشان دهید. پیامبر در ماجرای فتح مکه، نیز دستور داد که مسلمانان، شبانگاه در بیابان آتش بیفروزند تا

۱. وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَآخِرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ؛ هر نیرویی در قدرت دارید، برای مقابله با آنها [دشمنان]، آماده سازید! و (همچنین) اسبهای ورزیده (برای میدان نبرد) تا به وسیله آن، دشمن خدا و دشمن خویش را بترسانید! و (همچنین) گروه دیگری غیر از اینها را، که شما نمی‌شناسید و خدا آنها را می‌شناسد! و هر چه در راه خدا (و تقویت بنیه دفاعی اسلام) انفاق کنید، بطور کامل به شما بازگردانده می‌شود و به شما ستم نخواهد شد! (انفال/۶۰).

۲. وَعَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَكُمْ لِتُحْصِنَكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْ فَهَلْ أَنْتُمْ شَاكِرُونَ؛ و ساختن زره را بخاطر شما به او تعلیم دادیم تا شما را در جنگهایتان حفظ کند آیا شکرگزار (این نعمتهای خدا) هستید؟ (انبیاء/۸۰)

۳. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قَاتِلُوا الَّذِينَ يَلُونَكُمْ مِنَ الْكُفَّارِ وَلْيَجِدُوا فِيكُمْ غِلْظَةً وَعَلِّمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ؛ اهل ایما! با کافرانی که هم‌جوا شما هستند، نبر کنید؛ نا باید شما سرسختی شد یابند؛ بدانند که خدا با پرهیزکارا است. (توبه/۱۲۳).

۴. إِذْ عَرَضَ عَلَيْهِ بِالْعَشِيِّ الصَّافِيَاتُ الْجِيَادُ؛ به خاطر بیابور هنگامی را که عصرگاهان اسبان چابک تندرور را بر او عرضه داشتند (در مقابل او رژه رفتند) (ص/۳۱).

مردم مکه با عظمت ارتش اسلام آشنا شوند (واقعی، ۱۴۰۹، ج ۲ ص ۸۱۴). همچنین حضرت رسول (ص) در ماجرای فتح مکه، فرمان دادند تا ابوسفیان، بزرگ مکه را در گوشه‌ای - باحالت اسارت - نگه‌دارند و ارتش نیرومند اسلام تکبر گویان، در برابر او رژه برود (واقعی، ۱۴۰۹، ج ۲، ص ۸۱۸؛ ابن هشام، بی‌تا، ج ۴ ص ۸۶۲) همین نمایش قدرت، موجب شد که در دل کفار هراس افتاده، فکر هرگونه مقاومتی از ذهن آنان رخت بر بندد؛ در نتیجه، مرکز کفر و شرک، صبحگاهان، بدون خون‌ریزی به تصرف سپاه اسلام درآمد.

بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، آمریکا، پیوسته از حمله به ایران، سخن می‌گفت، اما با مشاهده قدرت نظامی ایران، مخصوصاً موشک‌ها و پهبادهای سپاه پاسداران، از این تصمیم اش، منصرف شده است؛ بنابراین، برگزاری رزمایش‌های نظامی ضمن، آمادگی نیروهای خودی و تقویت روحیه آن‌ها، باعث ترس و وحشت دشمن می‌شود.

۲-۲-۳. تأکید به مقابله به مثل (انتقام)^۱

خداوند متعال به مسلمین دستور می‌دهد، از دشمن انتقام بگیرد و مقابله به مثل کنید. (بقره/۱۹۴) و در این راه کوتاه نیاید (نساء/۱۰۴)۳. در فرایند انتقام‌گیری، ضمن تهدید، دشمن را مدتی در حالت انتظار نگهدارید تا رعب و وحشت، او را فراگیرد (توبه/۵۲؛ طه/۱۳۵)۴.

۱. جمهوری اسلامی ایران، در مقابل مستکبرین، به این دستور خدا، پیوسته عمل می‌کند. نمونه اش، موشکباران پایگاه آمریکا در عین الاسد به دلیل ترور سردار سلیمانی. خود این عمل، یعنی مقابله به مثل، جزو جنگ سخت است؛ اما تبلیغ و ترویج آن در جامعه، از مصادیق جنگ نرم، در حوزه مسایل نظامی بشمار می‌رود.

۲. فَمَنْ اعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ؛ پس هر کس بر شما تعدی کرد، همان گونه که بر شما تعدی کرده، بر او تعدی کنید (بقره/۱۹۴).

۳. وَلَا تَهِنُوا فِي ابْتِغَاءِ الْقَوْمِ إِنْ تَكُونُوا تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ وَتَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا؛ و در تعقیب گروه [دشمنان] سستی نورزید. اگر شما درد می‌کشید، آنان [نیز] همان گونه که شما درد می‌کشید، درد می‌کشند و حال آنکه شما چیزهایی از خدا امید دارید که آنها امید ندارند و خدا همواره دانای سنجیده‌کار است (نساء/۱۰۴).

۴. قُلْ هَلْ تَرَبَّصُونَ بِنَا إِلَّا إِحْدَى الْحُسَيْنَيْنِ وَنَحْنُ نَتَرَبَّصُ بِكُمْ أَنْ يُصِيبَكُمُ اللَّهُ بِعَذَابٍ مِّنْ عِنْدِهِ أَوْ بَأْيَدِنَا فَتَرَبَّصُوا إِنَّا مَعَكُمْ مُتَرَبِّصُونَ؛ بگو: «آیا برای ما جز یکی از این دو نیکی را انتظار می‌برید؟ در حالی که ما انتظار می‌کشیم که خدا از جانب خود یا به دست ما عذابی به شما برساند. پس انتظار بکشید که ما هم با شما در انتظاریم.» (توبه/۵۲). * قُلْ كُلُّ مُتَرَبِّصٍ فَتَرَبَّصُوا فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ أَصْحَابُ الصِّرَاطِ السَّوِيِّ وَ مَنْ أَهْتَدَى؛ بگو: همه (ما و شما) در انتظاریم! (ما در انتظار وعده پیروزی و شما در انتظار شکست ما!) حال که چنین است، انتظار بکشید! اما

تأکید به مقابله به مثل (انتقام) و گسترش این شعار در جامعه، ضمن تقویت روحیه مسلمان، در دل دشمن، رعب و وحشت می‌اندازد. قرآن کریم (سجده/۲۲)، به این مقوله اصرار جدی دارد.

۲-۲-۴. مراقبت و محافظت از سران اسلامی (شخصیت‌های مهم)

در عصر نزول قرآن، دشمن طرح ترور (زندانی کردن، تبعید و کشتن) پیامبر اسلام را طراحی کرده بود که با فداکاری حضرت علی (ع)، خنثی شد (انفال/۳۰). پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، تاکنون، یکی از ترندهای استکبار، از بین بردن مسئولین و سران توانمند است. انفجار حزب جمهوری اسلامی، ترور دانشمندان (هسته‌ای، پزشکی، نظامی، فرهنگی - سیاسی) نمونه آن است. خداوند متعال یادآور می‌شود که در برابر نقشه شوم دشمن، از رسولش، محافظت نمود (انفال/۳۰). همچنین در آیه ۲۰۷ سوره بقره^۳، از محافظت نبی مکرم اسلام (ص) یعنی حضرت علی (ع) نیز به بزرگی یاد کرده ایشان را از فداکاران می‌شمارند.

لذا جریان «لیله المبيت»^۴ الگویی مهم برای مسلمان است که از سران بلاد اسلامی (شخصیت‌های مهم) مراقبت نمایند.

۲-۲-۵. حفاظت از اسرار و اطلاعات

از آیات قرآن کریم (انفال/۲۷؛ ممتحنه/۱۳، ۱؛ مجادله/۵۸، ۱۴؛ آل عمران/آیه ۱۱۸؛ نساء/۸۳)

بزودی می‌دانید چه کسی از اصحاب صراط مستقیم و چه کسی هدایت یافته است! (طه/۱۳۵).

۱. إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنْتَقِمُونَ؛ ما از مجرمان انتقام می‌گیریم (سجده/۲۲).
۲. وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يَخْرُجُوكَ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ؛ (به خاطر بیاور) هنگامی را که کافران نقشه می‌کشیدند که تو را به زندان بیفکنند، یا به قتل برسانند و یا (از مکه) خارج سازند آنها چاره می‌اندیشیدند (و نقشه می‌کشیدند) و خداوند هم تدبیر می‌کرد و خدا بهترین چاره جویان و تدبیرکنندگان است! (انفال/۳۰).
۳. وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَؤُفٌ بِالْعِبَادِ؛ بعضی از مردم (با ایمان و فداکار، همچون علی (ع) در «لیله المبيت» به هنگام خفتن در جایگاه پیغمبر (ص)، جان خود را به خاطر خشنودی خدا می‌فروشدند؛ و خداوند نسبت به بندگان مهربان است (بقره/۲۰۷).
۴. لَيْلَةُ الْمَبِيتِ، شبی که امام علی (ع) برای حفظ جان پیامبر (ص) در بستر ایشان خوابید. مشرکان قصد داشتند در این شب دسته‌جمعی به خانه پیامبر حمله کنند و او را به قتل برسانند. به درخواست پیامبر (ص)، امام علی (ع) در بستر ایشان خوابید و در نتیجه مشرکان متوجه عدم حضور پیامبر نشدند و رسول خدا (ص) توانست در آن شب به سمت یثرب هجرت کند.

جاسوسی مستکبرین و منافقین، علیه مسلمانان به دست می‌آید. به همین خاطر، در متون اسلامی (آل عمران/۱۱۸؛ انفال/۲۷)^۱، به حفظ اسرار و اطلاعات تأکید شده است، زیرا با لو رفتن آن‌ها، مسلمانان شکست می‌خورند.

امام صادق (ع)^۲. طی حدیثی به ابوجعفر احول، از جاسوسی و افشای راز توسط عده‌ای از مسلمانان، به شدت گله کرده آن را از قتل بدتر می‌داند.

لذا، یکی از شیوه‌های تأمین امنیت، عدم افشای راز و ندادن اطلاعات به دشمن است.

۲-۲-۶. فراهم ساختن تجهیزات ضد جاسوسی

یکی از ضرورت‌های جامعه اسلامی، فراهم ساختن تجهیزات ضد جاسوسی است تا امنیت جامعه را تأمین نماید. خداوند در قرآن کریم، متعال، «شهاب‌سنگ» را یکی از ابزار آلات خود برای جلوگیری از جاسوسی شیطان و جن، معرفی می‌نماید (جن/۸ و ۹؛ حجر/۱۸؛ صافات/۱۰)^۳.

۱. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا بَطَانَةً مِّن دُونِكُمْ لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا وَدُؤًا مَّا عَنْتُمْ قَدْ بَدَتِ الْبَغْضَاءُ مِنْ أَقْوَاهِهِمْ وَمَا تَخْفَىٰ صُدُورُهُمْ أَكْبَرُ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ إِن كُنْتُمْ تُعْقِلُونَ؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید! محرم اسراری از غیر خود، انتخاب نکنید! آنها از هر گونه شر و فساد در باره شما، کوتاهی نمی‌کنند. آنها دوست دارند شما در رنج و زحمت باشید. (نشانه‌های) دشمنی از دهان (و کلام) شان آشکار شده و آنچه در دل‌هایشان پنهان می‌دارند، از آن مهمتر است. ما آیات (وراه‌های پیشگیری از شر آنها) را برای شما بیان کردیم اگر اندیشه کنید! (آل عمران/۱۱۸).*

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید! به خدا و پیامبر خیانت نکنید! و (نیز) در امانات خود خیانت روا مدارید، در حالی که میدانید (این کار، گناه بزرگی است!) (انفال/۲۷).

۲. قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ قَالَ لِي الصَّادِقُ ع إِنَّ اللَّهَ جَلَّ وَعَزَّ عَيَّرَ أَقْوَامًا فِي الْقُرْآنِ بِالْإِذَاعَةِ فَقُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَيْنَ قَالَ قَالَ قَوْلُهُ وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِنَ الْأَمْنِ أَوْ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ ثُمَّ قَالَ الْمُدْبِعُ عَلَيْنَا سِرَّنَا كَالشَّاهِرِ بِسَيْفِهِ عَلَيْنَا رَحِمَ اللَّهُ عَبْدًا سَمِعَ بِمَكْنُونِ عَلِمْنَا فَدَفَنَهُ تَحْتَ قَدَمَيْهِ (ابن شعبه حرانی، ۱۴۰۴ ق. ص ۳۷۰).

۳. وَ أَنَا لَمَسْنَا السَّمَاءَ فَوَجَدْنَاهَا مَلِيئَةً حَرَسًا شَدِيدًا وَ شَهَابًا؛ و ما آسمان را جستجو کردیم و همه را پر از محافظان قوی و تیرهای شهاب یافتیم! (جن/۸).*

و أَنَا كُنَّا نَعُدُّ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ فَمَنْ يَسْمَعُ الْآنَ يَجِدْ لَهُ شِهَابًا رَّصَدًا؛ و اینکه ما پیش از این به استراق سمع در آسمانها می‌نشستیم؛ اما اکنون هر کس بخواهد استراق سمع کند، شهابی را در کمین خود می‌یابد! (جن/۹).*

إِلَّا مَنِ اسْتَرَقَ السَّمْعَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ مُّبِينٌ؛ مگر آن کس که استراق سمع کند (و دزدانه گوش فرا دهد) که «شهاب مبین» او را تعقیب می‌کند (و می‌راند) (حجر/۱۸).*

إِلَّا مَنْ خَطَفَ الْخَطْفَةَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ ثَاقِبٌ؛ مگر آنها که در لحظه‌ای کوتاه برای استراق سمع به آسمان نزدیک شوند، که «شهاب ثاقب» آنها را تعقیب می‌کند! (صافات/۱۰)

امروزه، آشنایی و تخصص در جنگ الکترونیکی و شیوه‌های مقابله با آن، از بایسته‌های هر کشوری است.

۲-۲-۷. اشراف اطلاعاتی به دشمن

در غزوه حمراء الاسد، پیامبر اکرم حضرت علی (ع) را برای کسب اطلاعات از دشمن، مأمور نموده و خط و مشی‌ها را نیز اعلان فرمود: «اگر دیدی که مشرکان سوار بر شتران، از اسبان کناره گرفته‌اند، معلوم می‌شود که به‌سوی مکه روانه‌اند (خطری برای ما ندارند)؛ ولی اگر سوار بر اسبان و بر کنار از شتران بودند، بدان که عازم مدینه‌اند (برای ما خطرند)» (طبرسی، ۱۳۷۲، ج ۲ ص ۸۸۷).

در جنگ احزاب، پیامبر اکرم (ص) حذیفه بن یمان را برای کسب خبر از اوضاع دشمن، روانه اردوگاه آنان می‌کرد (ابن کثیر، ۱۳۹۶، ج ۳ صص ۲۲۰-۲۲۱).

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

تحقیق حاضر به‌منظور تبیین روش‌های تأمین امنیت نظامی در جوامع اسلامی، بر اساس رهنمودهای قرآنی با تأکید بر جمهوری اسلامی ایران، به روش توصیفی-تحلیلی و اسنادی انجام شده به این پرسش پاسخ دهد که: قرآن کریم، چه روش‌هایی را برای تأمین امنیت نظامی پیشنهاد نموده است؟

نص آیات قرآن، نشان می‌دهد که مشرکین و کفار، مخصوصاً یهود، سرسخت‌ترین دشمن مسلمین هستند (مائده/۸۲)، آنان تا تسلط کامل (شکست مسلمین) بر دشمنی خود ادامه خواهند داد (بقره/۱۲۰). خداوند متعال دستور می‌دهند که قدرتمندانه، با چنین دشمنانی بجنگید و فتنه را خاموش کنید (بقره/۱۹۳ و...). آیات متعدد قرآن (نساء/۹۰؛ فتح/۲۲ و...)، بیان می‌نمایند که مخالفان دین خدا، جز با قدرت مسلمین (نظامی و غیر نظامی)، مطیع نشده و دست از توطئه برنمی‌دارند. فقط در صورت ناتوانی، درخواست صلح داده و تسلیم می‌شوند (نساء/۹۰ و...). تاریخ عصر نبی مکرم اسلام (ص)، در مقابله با دشمنان، از جمله یهود، حاکی است که آنان، فقط، بعد از شکست خوردن از یاران پیامبر (ص)، تسلیم شدند.

از سوی دیگر، اتخاذ رویکرد متضاد، در سیاست خارجی و شیوه‌های تأمین امنیت، بین

جناح اصول‌گرا و جناح اصلاح‌طلب، برای جمهوری اسلامی ایران، آسیب‌زا بوده و بی‌ثباتی در روابط بین‌الملل، شکاف‌های داخلی و... را به ارمغان آورده است! در این راستا، عمل به آموزه‌های قرآنی راهگشا خواهد بود. چون این کتاب و حیانی، از یک سو، ترفندهای ضد امنیتی دشمن، شامل جنگ افروزی، ترور، تحریک و تجهیز مخالفان اسلام، ایجاد ناامنی و تهدید نظامی، جاسوسی، بهانه‌جویی و فرار از جنگ و غیره تشریح نموده است؛ در آیات دیگر راه‌های مقابله با دشمن و شیوه‌های تأمین امنیت نظامی را، بیان کرده است، نظیر تقویت توان داخلی، رزمایش نظامی، مقابله به مثل، حفاظت از سران، حفاظت از اسرار، فراهم ساختن تجهیزات ضد جاسوسی، اشراف اطلاعاتی و غیره. لذا قرآن کریم، بر ضرورت تأمین امنیت نظامی و شیوه‌های آن اصرار داشته رهنمودهای ارزشمندی را ارائه نموده است.

در عصر حاضر، از مصادیق بارز دشمنانِ سرسختِ جمهوری اسلامی ایران، ایالات متحده آمریکا است؛ که باید طبق رهنمودهای الهی، ترفندهای او را شناخته و خنثی نمود.

منابع و مأخذ

۱. قرآن کریم، ترجمه آیت‌الله ناصر مکارم شیرازی (۱۳۷۳)، قم: دارالقرآن الکریم (دفتر مطالعات تاریخ و معارف اسلامی).
۲. ابراهیم کوچک، ساره (۱۳۹۶)، امنیت در قرآن کریم (حفظ امنیت از نظر قرآن کریم، چه جایگاه، هدف و ابزار دارد؟)، مکتبه و اندیشه، بهار ۱۳۹۶، شماره ۵۱، ص ۳۱-۴۱
۳. ابن اثیر جزری، مبارک بن محمد، (۱۳۶۷ ش.). النهایة فی غریب الحدیث و الأثر، مصحح طناحی، محمود محمد، قم، موسسه مطبوعاتی اسماعیلیان، چاپ چهارم.
۴. ابن بابویه، محمد بن علی، مشهور به شیخ صدوق (۱۳۶۲)، الخصال، مصحح غفاری، علی اکبر، قم، جامعه مدرسین، چاپ اول.
۵. ابن کثیر دمشقی، عمادالدین اسماعیل (بیتا)، البدایة و النهایة، بیروت، دار الفکر.
۶. اسلامی، علیرضا (۱۳۸۵). امنیت در قرآن، فصلنامه علمی پژوهشی علوم سیاسی دانشگاه باقرالعلوم (ع)، بهار ۱۳۸۵، شماره ۲۲، ص ۵۹-۸۰.
۷. آشوری داریوش (۱۳۸۷)، دانشنامه سیاسی، نشر مروارید، چاپ شانزدهم.
۸. اصلانی، ابراهیم؛ محمدی، رضا (۱۳۹۷)، واکاوی استنادات قرآنی مسلمانان صدر اسلام (با تأکید بر رخدادهای نظامی قرون ۱۱-۴۰ ق)، فصلنامه مطالعات تاریخی جنگ، پاییز ۱۳۹۷، شماره ۵، ص ۲۱-۳۶.
۹. باباجانی پور، زهرا (۱۳۹۲)، راهبرد ایالات متحده آمریکا در سوریه از ۲۰۱۱-۲۰۱۲، فصلنامه مطالعات منطقه‌ای، بهار ۱۳۹۲، شماره ۴۸، ص ۱۱۵-۱۴۰.
۱۰. باقری دولت‌آبادی، علی، سیاپوشی، حسین (۱۳۹۹)، تعامل و تقابل گفتمان‌های سیاسی و راهبردهای ملی در سیاست خارجی ایران، فصلنامه راهبرد سیاسی، بهار ۱۳۹۹ - شماره ۱۲، ص ۶۷-۹۴.
۱۱. برزگر، ابراهیم (۱۳۹۳)، نقد نظریه توهم توطئه و کاربرد آن در تحلیل پدیده‌ها، فصلنامه امنیت پژوهی، زمستان ۱۳۹۳ - شماره ۴۸ از ۶۹ تا ۹۰.
۱۲. بلاذری احمد بن یحیی (۱۴۱۷ ق)، أنساب الأشراف، بیروت، دار الفکر، چاپ اول.
۱۳. بیات، بهرام (۱۳۹۵)، ابعاد خصومت یهودیان با اسلام در قرآن، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته علوم قرآن و حدیث دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان، استاد راهنما: دکتر سید نادر

- محمد زاده، تاریخ دفاع، شهریور ۱۳۹۵.
۱۴. تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد (۱۴۱۰)، *غررالحکم و درر الکلم*، قم، دارالکتاب اسلامی، چاپ دوم.
۱۵. جدید بناب علی (۱۳۸۵)، *تحلیلی بر عملکرد یهود در عصر نبوی*، قم، انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی ره، چاپ دوم.
۱۶. خسروی، مرتضی (۱۳۸۹). *طرح کلی نظریه ی امنیت در قرآن*، مجله بصیرت و تربیت اسلامی، بهار ۱۳۸۹، شماره ۱۵، ص ۹۵-۱۰۸.
۱۷. سپهری، یدالله، عباسی، مصیب؛ حسینی آهنگری، سید حسن (۱۳۹۸). *پیامدهای تقابل ایران و آمریکا، فصلنامه پژوهش های انقلاب اسلامی*، تابستان ۱۳۹۸ - شماره ۲۹، ص ۱۱۹-۱۳۶.
۱۸. سفلی شاهوردی، ایرج و همکاران (۱۳۹۸). *تعیین سناریوهای تهدید آمریکا علیه جمهوری اسلامی ایران*، فصلنامه آینده پژوهی دفاعی، پاییز ۱۳۹۸ - شماره ۱۴، ص ۱۱۵-۱۳۳.
۱۹. شریعتی نیا، محسن (۱۳۸۹)، *ایران هراسی، دلایل و پیامدها، فصلنامه بین المللی روابط خارجی*، تابستان ۱۳۸۹ شماره ۶، ص ۱۹۱-۲۰۸.
۲۰. شریف الرضی، محمد بن حسین (۱۴۱۴ ق)، *نهج البلاغه*، محقق / مصحح: صبحی صالح، قم: هجرت، چاپ اول.
۲۱. شیدائیان، حسین (۱۳۸۶)، *راهبردها و راه کارهای جهان اسلام در مقابله با استکبار جهانی از دیدگاه امام و رهبری*، فصلنامه پیام، بهار ۱۳۸۶، شماره ۸۲، ص ۷۴ تا ۹۲.
۲۲. ضیایی سید یاسر و محمدی مطلق: علیرضا (۱۳۹۴)، *ورود پهپادهای جاسوسی به قلمرو هوایی ایران از منظر حقوق بین الملل*، فصلنامه مطالعات راهبردی، بهار ۱۳۹۴، شماره ۶۷، ص ۴۳-۶۸.
۲۳. طباطبایی سید محمد حسین (۱۳۷۴)، *المیزان فی تفسیر القرآن*، ترجمه سید محمدباقر موسوی همدانی، قم، جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، دفتر انتشارات اسلامی، چاپ پنجم.
۲۴. طبرسی فضل بن حسن (۱۳۶۰)، *مجمع البیان فی تفسیر القرآن*، ترجمه عده ای از مترجمان و تحقیق رضا ستوده، تهران، فراهانی چاپ اول.
۲۵. کرمی، فیروزه (۱۳۹۸)، *جلوه هایی از پدافند غیرعامل در راهبردهای دفاعی قرآن مجید و*

سیره نبوی، فصلنامه پژوهشنامه معارف قرآنی، شماره ۳۷، ص ۷ - ۴۸.

۲۶. گروه مطالعات بسیج (۱۳۸۸)، رویارویی ایران - آمریکا تحلیل گزینه‌های احتمالی، مجله

مطالعات راهبردی بسیج، تابستان ۱۳۸۸ شماره ۴۳ ص ۱۱۷-۱۵۰.

۲۷. مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۷۴)، تفسیر نمونه، تهران، دارالکتب الإسلامية، چاپ اول.

۲۸. مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۸۲)، برگزیده تفسیر نمونه، محقق علی بابایی، احمد، دارالکتب

الإسلامیة، ایران، تهران.

۲۹. واقدی، محمد بن عمر (۱۴۰۹ ق)، المغازی، بیروت، اعلمی، چاپ سوم.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی